

☞ Het koolmeesje ☞

Christian Deterink

“Tijdens het condoleren moest ik me echt soms inhouden om niet in een lachbui te raken.”

Marzia keek me verontwaardigd aan, “Hoe kun je dat nou zeggen? Het was ook jouw oma hoor, die overleden is!”

“Zo bedoelde ik het niet”, haastte ik mezelf te zeggen. Ik werkte me omhoog van de bank waar ik een half uur eerder, toen we eenmaal weer bij haar huis waren, met zoveel aplomb in had laten vallen. Ik zocht oogcontact: “Natuurlijk vind ik het ook erg van oma, alleen... tja... wat sommige mensen zeiden.”

“Wat bedoel je?” Harder dan had gehoeven mikte ze twee suikerklonten in haar koffie.

“Nou, neem bijvoorbeeld oom Herman. Toen hij zei dat Fien nu waarschijnlijk vanuit de hemel ons kon zien...”

“Een mooie gedachte, toch?”, zei Marzia glimlachend, alsof ze voor haar geest haalde hoe oma, comfortabel gezeten op haar wolk, op ons nietige mensjes neerkeek.

“En dan tante Betty, die tegen je zei dat ze het mooi vond dat Fien nu eindelijk weer was herenigd met haar man.”

Marzia keek me aan, “Waar wil je eigenlijk naar toe? Dat is toch ook zo?”

Ik begon me op te winden over het feit dat ze mijn punt miste en boog nog wat verder naar voren, “Als je bedoelt dat ze al ruim twintig jaar weduwe was, ja dat klopt ja. Maar dan dat ... dwaze gepraat over de hemel, over het terugkeren naar God's schoot of zoiets. Over het herenigd worden met je gestorven geliefden. Ik bedoel, wat een...”

“Bullshit, ja, ik weet dat je dat wilt zeggen”, onderbrak Marzia me.

“Vind jij het dan niet?”, vroeg ik.

“Ik vind niets”, antwoordde Marzia, die blijkbaar ook een beetje geagiteerd begon te raken, “Ik wéét alleen dat jij altijd al mijn eigenwijze broertje bent geweest, Elias. En dat je student bent. Econometrie, ook nog eens!”

“Wat is daar mis mee?”, barstte ik uit, heftiger dan ik wilde. Een ingesleten gewoonte.

“Niets”, zei Marzia, opeens wat afwezig. Ze keek naar iets achter me. Geïrriteerd dat ik geen antwoord kreeg, draaide ik me om. Ik zag meteen wat de aandacht van mijn zus had opgeëist. Het was een vogeltje, dat voor het raam zat. Keer op keer probeerde het vanaf een struik in het kleine achtertuintje door het raam te vliegen, om steeds met een hoorbare tik tegen de ruit te slaan. Ik begon me net af te vragen of het hier eeuwig mee door zou gaan, toen het opeens weg fladderde. Ik wist niet eens wat voor een vogeltje het was, ik wist alleen vrij zeker dat dit beestje met zijn verstoorde richtingsgevoel het niet zo lang zou maken.

“Een koolmeesje”, zei Marzia afwezig.

Ik draaide me weer naar haar om. Ze staaarde nog naar het raam, maar ik was nog niet klaar met ons gesprek: “Je bedoelt natuurlijk dat ik altijd alles denk beter te weten? Dat ik als man van de wetenschap, zoiets niet kàn begrijpen?”

Het leek alsof Marzia door mijn woorden uit een betovering werd gehaald. Ze schamperde:

“Puh, een man...?”

Ik voelde me een beetje boos worden; “Maar zus, nu even serieus. Dat gedoe daar geloof jij toch ook niet in? Toen tante Betty dat zei, moest ik denken aan wat onze ouders vroeger vertelden over Sinterklaas. Dààrom moest ik bijna lachen. Ik herinnerde me die verhalen over de stoomboot vol pakjes, die vanuit Spanje kwam aanvaren. Over dat de Sint door de schoonsteen naar binnen zou komen om onze schoenen te vullen. Fabeltjes!”

Marzia knikte.

“Sinterklaas, daar groei je uit. Waarom dan niet uit dit fabeltje? Heb je ooit beseft hoe onvolwassen dat hele concept van de hemel eigenlijk is? Hoe stellen mensen zich dat eigenlijk voor? Een mooie fijne plaats, maar wat is dat? Een lusthof met druivenranken voor iedereen?” Ik voelde mezelf op stoom komen en ging er nog eens goed voor zitten, “Ik moest denken aan een scène uit The Matrix. Die film gaat erover dat de machines de mensen tot slaaf hebben gemaakt: ze worden geteeld als gewas en worden onder controle gehouden door ze te laten denken dat ze ergens anders zijn: in een kunstmatige wereld. In die bewuste scène zegt Agent Smith tegen Neo dat de mensen aanvankelijk een ideale wereld voorgeschoteld kregen: vol geluk en met alles wat hun hartje begeerde. Een totale mislukking: heel veel mensen weigerden het programma. Volgens Smith: Entire crops were lost.” -ik moest onwillekeurig even glimlachen om deze memorabele zin- “Het werkte pas tot mensen in een wereld kwamen die meer op ons leven nu lijkt: waarin naast geluk ook ongeluk bestaat.”

“Niet mijn film”, bromde Marzia, die haar interesse leek te verliezen, “Waar wil je naar toe?”

“Dat het hele concept hemel nergens op slaat. Als de hemel inderdaad de perfecte plek is; zonder pijn en ongemak en verdriet, dan zou volgens mij de meeste mensen binnen de kortste tijd hierop uitgekeken raken. Het is leuk om één dag op een sofa te liggen en alleen maar druiven te eten, maar dan is de lol er wel af. Hetgeen wat mensen drijft is toch juist dat alles niet perfect is, dat ze iets kunnen begeren of nastreven? Iets opbouwen? Wat hou je over als je dat weghaalt? Niets! Als er zoiets bestaat als een hemel, dan waren de mensen allang uitgebroken en hadden ze God afgezet!”

Marzia moest glimlachen om mijn woorden; “Je maakt het belachelijk. Weet je wel hoeveel mensen in de wereld iets geloven? Miljarden! Die kunnen het toch niet allemaal mis hebben?”

“Waarom niet?” Ik zette mijn koffiemok op haar tafel; “Je zegt dat er miljarden mensen geloven hè? Weet je wel hoeveel mensen er in de hemel zouden moeten zijn! Men heeft het proberen uit te rekenen. Ik las het laatst in de krant: ruim honderd miljard mensen die ooit op aarde geleefd hebben. Lekker druk dus! Zelfs als de klootzakken worden afgevoerd naar de hel, dan is het er nu echt rammetje vol. Het zou me niet verbazen als Sint Petrus binnenkort de poorten sluit.

Misschien heeft-ie wel voor de gelegenheid zijn haar laten blonderen, als Wilders.”

“Nu maak je het weer belachelijk”, zei Marzia, “Dat is wel heel makkelijk.”

“Het hele concept is ook belachelijk!”, herhaalde ik mezelf, “Heb je je ooit afgevraagd of dieren ook naar de hemel gaan? En zo nee, waarom niet? Waar heeft onze almachtige God dan de grens gelegd? Heeft die tijdens de evolutie op een gegeven moment een grens getrokken? Vanaf deze genensamenstelling mogen de primaten naar binnen? En de rest moet maar verrekken? Dat is toch ook onzin?”

“Ja maar, dan haal je dingen door elkaar. Mensen die in God geloven, geloven in de schepping, niet in de evolutie.”

“Ik mag toch hopen dat je daar niet bijhoort”, zei ik op scherpe toon, “De evolutie-theorie is inmiddels algemeen aanvaard, daar kun je je ogen niet voor sluiten.”

Inderdaad sloot Marzia een moment haar ogen. Ze leek naar een antwoord te zoeken.

Uiteindelijk zei ze, “Luister. Ook ik betwijfel dat er een hemel bestaat, tenminste zoals jij hem voorspiegelt. En ja, ook ik heb moeite met bepaalde dingen, zoals het beeld van God als een bebaarde man in een jurk op een wolk, of zoiets. Maar het geloof is toch meer? Het is juist toch heel waardevol dat mensen in iets geloven. Het geeft ze kracht en... en ondersteuning! Ik kan het ook heel inspirerend vinden... Daarom ga ik nog steeds soms naar de kerk!”

“Eens”, zei ik, “als mensen er steun in vinden, wie ben ik dan om het bekritisieren? Dat het allemaal bullshit is, dat doet er dan nog niet eens zoveel toe. Wij vonden vroeger als kind Sinterklaas toch ook geweldig?”

Marzia glimlachte, “Maar in Sinterklaas geloof jij niet meer...”

“... en in God ook niet meer”, liet ik erop volgen.

Mijn zus keek me aan alsof ze een beetje teleurgesteld in me was, “Dan wordt je leven toch wel heel kaal! Je gelooft toch wel ergens in? Er moet toch iets zijn?”

“Het nieuwe eigentijdse geloof, het Letsime!”, bracht ik heftig uit, “Daar heb ik zo de pest aan, dat is zo makkelijk! Dat is voor luie mensen, die niet willen nadenken. Waarom moet er iets zijn? Alleen omdat wij dat vinden? Dat vind ik de grootste kolder.”

Marzia was overduidelijk niet gelukkig met wat ik zei: “Door het bestaan van God te ontkennen doe je al de gelovigen op de wereld tekort.”

“Helemaal niet! Want ik heb toch gelijk? En voor de echte gelovigen maakt het ook helemaal niet uit!”

“Hoezo?”

“Nou, heb je wel eens bedacht dat er voor hen eigenlijk niet eens meer een God hoeft te bestaan? Als mensen er maar in geloven dat ze er steun uit kunnen halen, zoals je zei, of als ze er een baken aan hebben, dan is het al goed. God, de ultieme Placebo!”

“Jezus, wat leren ze je daar eigenlijk op de unief?”, bracht Marzia uit. Zo stond op en verzamelde de koffiemokken.

“Nog iets anders te drinken?”, vroeg ze opgeruimd, “Want ergens heb ik het idee dat je nog niet helemaal klaar bent...”

Ik had het gevoel dat ze het gesprek voor even beëindigde omdat het haar teveel begon te benauwen. Ze wilde wat lucht.

“Een biertje, dan maar?”

Marzia knikte en liep naar de keuken. Ik liet mijn blik over de spullen in haar woonkamer glijden en probeerde me in haar te verplaatsen. Hoe dacht zij nu over deze zaken? Ik had begrepen dat ze wel geloofde dat er iets moest zijn en dat ze het soms wel “inspirerend” vond om naar de kerk te gaan. Het idee dat er niets was, leek haar te benauwen. Was dat de reden dat ze haar geloof niet zo heel erg leek te hebben doordacht? Omdat ze bang was waar ze op uit zou komen? En zou dit niet hetgeen zijn wat met heel veel mensen gebeuren? Zoals tante Betty, die het echt had gemeend, toen ze ons had willen opbeuren met de opmerking dat oma weer samen was met haar man?

Een zacht getik onderbrak mijn gedachten en toen ik opkeek zag ik hoe overduidelijk hetzelfde vogeltje wederom herhaaldelijk probeerde de kamer binnen te komen. Toch verbazend dat dit vogeltje niet door had dat die niet door die ruit heen kon. Of was het gewoon te dom om dat te beseffen? Had het het benul van de goudvis, die met elke nieuwe ronde in de viskom denkt:

“Goh, wat een interessante omgeving” ?

Marzia kwam de kamer weer in met twee flesjes bier. Ze had er wat broodjes bij gesmeerd. Met hetzelfde kinderlijke sprongetje als vroeger landde ze in de bank. Ze merkte dat ik me naar het raam gedraaid had en vroeg: “Dat vogeltje weer?”

“Yep”, zei ik, terwijl ik mijn biertje oppakte, “nog steeds de weg kwijt.”

“Wat sneu. Gek eigenlijk, het beestje zit er al twee dagen. Precies zo lang oma dood is.”

Ik wist niet waar die opmerking op sloeg en beet maar in een broodje.

“Ik heb nog eens nagedacht over wat je allemaal zei”, begon Marzia, “maar misschien bekijk je het hele geloof, en God, gewoon vanuit een veel te rationele invalshoek. Zo ben je altijd geweest. Het is niet voor niets dat je econometrie studeert! Je wilt alles objectief kunnen opmeten, vastleggen.”

“Goed”, besloot ik, “misschien was het ook flauw om over alleen de hemel en zo te beginnen.

Maar dit is echt niet de enige reden waarom ik me zo vaak verbaas dat zoveel mensen een geloof kunnen aanhangen dat zo duidelijk ondoordacht is.”

“Kom dan eens met een beter voorbeeld”, daagde Marzia me uit.

“Nou, bijvoorbeeld dat er leven is na de dood. Mensen willen blijkbaar geloven dat er iets meer moet zijn, dat het niet zomaar allemaal ophoudt. Continuïteit. Eeuwigheid.”

Marzia knikte, “Dat lijkt me inderdaad één van de kernpunten van het geloof.”

“Weet je hoe de eeuwigheid normaliter wordt verbeeld? Een slang die zijn eigen staart opeet en hiermee een cirkel vormt.”

Marzia knikte, “Ik ken het symbool. Ik heb wel eens zo’n kettinkje gehad...”

“Nou, in dat symbool ligt al de interne tegenspraak verborgen. Hoe kan het dat men aan de ene kant niet kan accepteren dat er een einde is, terwijl men tegelijkertijd wèl vindt dat er een begin is.”

“Een begin?”

“Je geboorte. Jullie gelovigen vinden toch allemaal dat je dan als mens begint aan je reis, of zo?”

“Nou ja... Hindoes niet, die geloven in reïncarnatie.”

“Wat me nog een veel plausibeler theorie lijkt, alhoewel nog steeds bullocks. Maar we hadden het ook eigenlijk over het Christelijke geloof, je moet toch met me eens zijn dat in een abstracte notie van eeuwigheid er niet zoiets kan zijn als een begin? Ik begrijp wel waarom mensen het geloven, het willen geloven, omdat men de dood niet kan accepteren, maar het is zo doorzichtig!”

Marzia wist niets te zeggen.

“Als eeuwigheid een vorm had, dan was die rond, en niet recht. Snap je wat ik bedoel? Het niet geloven in een eind, sluit de mogelijkheid een begin ook uit. En vice versa. Dat bedoel ik met ondoordacht.”

Na een stilte zei Marzia: "Ik weet eigenlijk niet of Christenen wel denken zoals je zegt. Hebben ze het niet ook soms over teruggeroepen worden bij de Heer, of zoiets?"

"En wat zou dát betekenen? Dat we door God allemaal voor even voor het speekwartier op de wereld worden gezet? De aarde als speelplaats, waar we allemaal even mogen uitrazen?"

Marzia glimlachte, “Waarom studeer je geen filosofie?”

Ik grapte: “Wist je nog niet dat ik dat als tweede studie volg?”

Marzia boog zich voorover en legde een zorgzame hand op mijn been, “Nu snap ik het, je bent gewoon overwerkt. Daarom raaskal je zo!”

Maar ik was niet bereid haar zo makkelijk te laten ontsnappen, “Ben je het dan met me oneens?”

Marzia nam bedachtzaam een slok bier. Het duurde enkele momenten voor ze begon te praten:

“Misschien heb je wel gelijk, maar eerlijk gezegd weet ik het niet.”

“Dat is te makkelijk”, riep ik, want ik wilde dat ze zou komen met tegenargumenten.

“Nee, dat is het nu juist niet”, zei Marzia, “Ik denk dat ik kan accepteren dat er dingen zijn die ik niet begrijp. Alles wat je vandaag hebt gezegd, het is best doordacht, maar het getuigt ook van...”
–ze zocht een woord- “...hoogmoed.”

“Hoezo?” Ik had deze classificatie niet zien aankomen.

“Er is nog zoveel dat we niet snappen. Jij denkt het misschien allemaal uitgedroogd te hebben, maar wat weet jij nou eigenlijk?”

Ik nam nog een slok van mijn bier en zweeg. Ze was nog niet klaar.

“Ik geloof in iets, ja. Het zal in jouw ogen wel ondoordacht zijn, maar misschien heet het daarom ook wel geloven. Het is wat mijn pastor altijd zegt: Geloven in het mysterie van het leven. Je kunt het niet doorgronden en je buigt je hoofd voor iets dat groter dan je is.”

“Waarom zou ik mijn hoofd buigen?”

“Uit nederigheid. Omdat we toch filosofisch bezig zijn, was het niet Socrates die iets zei dat mensen pas veel weten op het moment dat ze beseffen dat ze eigenlijk nog helemaal niets weten?”

Ik keek haar verbaasd aan, “Weet je zeker dat jij niet degene bent die filosofie studeert?”

Marzia glimlachte, “Ik ben maar een eenvoudige psychologe. Maar ik weet wel dat je niet alles met rationaliteit kunt tegemoet treden. Sommige dingen bevinden zich in een ander... domein. Ben je het niet met me eens dat er daarvoor teveel onverklaarbare dingen zijn?”

“Je bedoelt iets als geestverschijningen, of de graancirkels of zo?”, zei ik, “Ook dat is te verklaren, dat moet. Vroeger dacht men toch ook dat Jupiter bliksems afwierp vanuit zijn strijddak?”

Tegenwoordig weten we dat het een elektrische ontlading is.”

Marzia wuifde deze suggestie weg, “Dat bedoel ik toch helemaal niet. God, in al je intelligentie kun je soms zo dom zijn!”

Ik moest me inhouden om niet verontwaardigd tegen haar uit te vallen. Marzia vervolgde: “De vorige zomer lag ik na een fietstocht met mijn vriend in een weiland uit te blazen. We lagen naast elkaar op onze rug. Ik zag de wolken boven me wegdrijven, het wuiven van het lange gras, de bloeiende krokussen, de schoonheid ervan. Dat alles kan toch niet het gevolg zijn van... alleen wat wetenschappelijke formules? Een aantal natuurkundige wetten? Dat vind ik hoogmoed, dat je denkt dat je alles om je heen kunt vatten in modellen of zo, dat je alles zou kunnen berekenen.” Het duurde even om haar antwoord op me te laten inwerken. Overduidelijk had ze de dingen toch beter doordacht dan ik aanvankelijk had gedacht.

Toen ik de tik hoorde, wist ik meteen wat het was. Ik keek om en zag hoe het vogeltje terug was gekomen, en opnieuw, met de moed van de onwetenden, probeerde binnen te komen.

“Dat vogeltje”, klonk Marzia’s stem terwijl ik op de één of andere manier gebiologeerd naar het raam bleef staren, “Ik wilde er eerst niet met je over beginnen, omdat ik dacht dat je me zou uitlachen, maar ik doe het nu toch. Heb je er nooit bij stil gestaan dat oma tot enkele jaren geleden een volièrre hield? En dat ze voorop dol was op koolmeesjes?”

Ik draaide mijn hoofd naar haar om in ongeloof, “Wat wil je zeggen, bedoel je dat...” Ik vond de gedachte bijna te absurd om uit te spreken. Toch bleef juist die gedachte enkele momenten zwaar tussen ons inhangen.

Het was Marzia die uiteindelijk de stilte verbrak: “Nee, ik bedoel niet dat oma is gereïncarneerd in een koolmees. Of dat ze hier een hand heeft gehad en misschien nog wel wat tegen mij -of ons- wil meegeven, of zo. Nee, dat wil ik niet meteen zeggen. Het kan van alles zijn, of misschien is het wel allemaal stom toeval. Ik weet het gewoon niet. Maar het geeft óók iets aan over het mysterie van het leven.”

Ik draaide mijn hoofd weer terug naar het raam. Het vogeltje vloog nog twee keer, steeds vanaf een andere tak op de struik, tegen het raam, voor het zich van ons afkeerde en zich, met snellere vleugelbewegingen dan ik kon waarnemen, op een windvlaag liet wegvoeren. Tot mijn verbazing merkte ik aan mezelf dat er iets was wat me weerhield om uit te roepen dat de suggestie van Marzia belachelijk was. Of om haar zelfs maar uit te lachen.

Het was uiteindelijk wederom Marzia die de stilte doorbrak: “Kijk nou, het loopt al tegen vijven”. Ze sprong energiek uit de bank. Ik begreep wat ze wilde zeggen. Genoeg gepraat. Terug naar de orde van de dag. Ze kreeg vanavond nog bezoek, eters. Het huishouden riep.

Ik stond ook op en kuste haar op de wang in een afscheid. Ik nodigde haar uit om binnenkort bij mij thuis langs te komen. Zij nam het aanbod aan. In de deuropening, vlak voor ze de deur dicht deed zei ze, “Ik zal dat kettinkje met die slang wel eens voor je opzoeken. Misschien is het wel wat voor jou.”

In het zachte licht van de vroege avond liep ik de straat in. Ergens voelde ik me een klein beetje beschaamd, door de manier waarop ik mezelf in een lange monoloog had gestort en Marzia me toch een beetje had terecht gezet. Tegelijk verbaasde ik me erover hoezeer ze me met haar “ik weet het niet” de mond had weten te snoeren. Om over dat gekke koolmeesje nog maar te zwijgen.

Eenmaal wachtend bij de bushalte viel mijn blik op een boom aan de overkant van de straat. De ondergaande zon zette alles in een rode gloed en een boom wierp een grillige schaduw tot op het bushokje. Ik zag een vogeltje -misschien wel een koolmeesje- vaardig van de ene tak naar de andere springen. Even meende ik een eekhoorn te zien, die via de stam omhoog klom. Verder weg schitterde een vijver in onveranderlijk veranderende patronen. Ik kreeg het idee dat er zich in dit alles een waarheid aan me openbaarde, die me eerder altijd ontgaan moest zijn. En dat besef verwarde me, omdat ik bang was voor de consequenties. En dat alles door wat Marzia had gezegd. Het leek wel alsof ze alles in mijn studentenkamer overhoop had gegooid.

De piepende remmen van een bus brachten me terug bij de zinnen. Dankbaar dat ik alle gedachten uit mijn hoofd kon zetten, stapte ik in. Even later sloten de deuren zich en reden we weg.

